

УДК 635.6

Код UPOV: SECHI_EDU

Методика

проведення експертизи сортів чайоту (огірка мексиканського)
(*Sechium edule* (Jacq.) Sw.) на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Sechium edule* (Jacq.) Sw.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини, плоди

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається рослинний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість рослинного матеріалу має становити 35 рослин розсади в горшечках діаметром 10–12 см і 20 плодів.

2.3 Рослинний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Рослинний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами (літерами) у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї. Рослини вирощують на шпалері (підтримках).

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження в закритому ґрунті або в польових умовах має включати щонайменше 30 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлених ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявленої ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками зазначено в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 30 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 30 рослин або частин 30 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 15 рослин або частин 15 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 30 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 15 рослин або частин 15 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленими ознаками він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 2% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 30 рослин допускаються дві нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: габітус (ознака 1);
- Листок: форма (ознака 9);
- Плід: форма (ознака 15);
- Плід: забарвлення поверхні (ознака 18);
- Рослина: тенденція до проростання всередині плода (ознака 26).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів чайоту (огірка мексиканського)

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Рослина: габітус VS 2	кущовий плетистий	1 2	
2. (+) QN	Стебло: за довжиною MS 3	коротке середнє довге	3 5 7	
3. (+) QN	Стебло: за товщиною MS 3	тонке середнє товсте	3 5 7	
4. (*) (+) QN	Рослина: кількість стебел MS 2	мала середня велика	3 5 7	
5. (+) QN	Міжвузля: за довжиною MS 2	короткі середні довгі	3 5 7	
6. QL	Вусики: потовщення на кінцях VS, 3	відсутні наявні	1 9	
8. QN	Листок: кількість на вузлі MS 2	один більше одного	1 2	
9. (*) PQ	Листок: форма VS 2	округла яйцеподібна лопатева	3 5 7	
10. (+) QN	Листок: за довжиною MS 2	короткий середній довгий	3 5 7	
11. (+) QN	Листок: за шириною MS 2	вузький середній широкий	3 5 7	
12. QL	Листок: поверхня VS 2	гладенька опушена шишковата опушена і шишковата	1 2 3 4	
13. (+) QN	Суцвіття: кількість чоловічих квіток MS 2	мала середня велика	3 5 7	
14. QL	Квітки жіночі: розміщення VS 2	поодинокі парні	1 2	

1	2	3	4	5
15. (*) PQ	Плід: форма VS 4	куляста яйцеподібна видовжено- грушоподібна конічна	1 2 3 4	
16. (+) QN	Плід: за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
17. (+) QN	Плід: діаметр MS 4	малий середній великий	3 5 7	
18. PQ	Плід: забарвлення поверхні VS 4	біле зелене фіолетове	1 2 3	
19. (*) QL	Плід: поверхня VS 4	гладенька борозенчаста зморшкувата шишкувата	1 2 3 4	
20. (*) QL	<u>Лише для сортів із борозенчастими плодами:</u> Плід: борозенки за глибиною VS 4	мілкі середні глибокі	3 5 7	
21. (+) QN	Насінина: за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	
22. (+) QN	Насінина: за шириною MS 4	вузька середня широка	3 5 7	
23. (*) (+) QN	Плід: маса MS 4	дуже мала мала середня велика дуже велика	1 3 5 7 9	
24. (+) QN	Плід: кількість на рослині 1-го року MS, 4	мала середня велика	3 5 7	
25. (*) (+) QN	Рослина: тривалість періоду вегетації MS	мала середня велика	3 5 7	
26. (*) QL	Рослина: тенденція до проростання всередині плода VS, 4	відсутня наявна	1 9	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів чайоту (огірка мексиканського)

**Коди фаз росту й розвитку рослин сорту,
в які рекомендовано робити спостереження**

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	поява сходів
2	цвітіння
3	початок достигання плодів
4	достигання плодів



Загальний вигляд рослин

До 2. Стебло: за довжиною, м.

Коротке – до 15, середнє – 15–25, довге – понад 25.

До 3. Стебло: за товщиною, см.

Тонке – до 1,0; середнє – 1,0–1,5; товсте – понад 1,5.

До 4. Рослина: кількість стебел, шт.

Мала – до 4, середня – 4–7, велика – понад 7.

До 5. Міжвузля: за довжиною, см.

Короткі – до 20, середні – 20–30, довгі – понад 30.

До 10. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 15, середній – 15–20, довгий – понад 20.

До 11. Листок: за шириною, см.

Вузький – до 10, середній – 10–15, широкий – понад 15.

До 13. Суцвіття: кількість чоловічих квіток, шт.

Мала – до 5, середня – 5–8, велика – понад 8.

До 16. Плід: за довжиною, см.

Короткий – до 8, середній – 8–16, довгий – понад 16.

До 17. Плід: діаметр, см.

Малий – до 6, середній – 6–10, великий – понад 10.

До 21. Насінина: за довжиною, см.

Коротка – до 4, середня – 4–5, довга – понад 5.

До 22. Насінина: за шириною, см.

Вузька – до 3, середня – 3–4, широка – понад 4.

До 23. Плід: маса, г.

Дуже мала – до 100, мала – 100–200, середня – 201–300, велика – 301–400, дуже велика – понад 400.

До 24. Плід: кількість на рослині 1-го року, шт.

Мала – до 60, середня – 60–80, велика – понад 80.

До 25. Рослина: тривалість періоду вегетації, діб.

Мала – до 180, середня – 180–200, велика – понад 200.

9. Література

1. Огірок мексиканський / Company name. – <http://www.cucurbitaceae.biz>
2. Поскребышев Г. Мексиканський огірок / Г. Поскребышев // Наука й життя. – № 9 – 1999. – www.nkj.ru
3. Черняк В. Чайот – мексиканський огурец / В. Черняк – <http://toptropicals.com>